

Fèlix Fanés

Richard Wagner, cent anys

Quan aquesta nota aparegui, l'any 1983 quasi s'haurà escolat del tot. Així doncs, el centenari de la mort de Wagner haurà transcorregut sense fer soroll, amb més pena que glòria; i Barcelona, ciutat wagneriana per excel·lència, haurà deixat passar, un cop més, l'ocasió de mostrar-se respectuosa amb el seu passat. No cal, però, encaparrar-se gaire: no serà la primera ni la darrera vegada que ho faci.

Això no obstant, la relació de la nostra ciutat amb la música de Wagner posseeix el perfum, tan atractiu, de les coses curioses i estrafolàries; un xic incomprensibles. El desvari wagnerià, el pes de la seva música dins la cultura catalana moderna, les defuncions i reviscolaments de l'adoració idòlatra per la seva obra; heus ací alguns fets incontrovertibles i que no semblen de fàcil explicació. ¿Què te a veure la Barcelona burgesa de fi de segle amb aquesta deliri? I posada a delirar, ¿per què triar com a objecte de la seva follia aquest músic rebel i revolucionari, tan poc mediterrani i tan boirosament nòrdic?

Qui ha contemplat força intel·ligentment el problema és Joan Lluís Marfany, el qual ha sabut posar el dit en algunes de les nafres d'aquesta esmunyedissa relació. Wagner —ens ve a dir Marfany— es converteix dins el context cultural europeu en el símbol del nou i del modern, de la batalla pel darrer i l'últim, en el moment en què precisament la burgesia catalana ha apostat per la seva modernització i la del país, per la qual cosa li calen, a més, uns signes d'identitat que la relacionin amb aquests nous ideals. D'altra part, Wagner és —des dels ulls d'aquesta mateixa burgesia—

alguna cosa més que un programa estètic innovador i revolucionari. Wagner és sobretot la proposta d'un model d'art nacional —o nacionalista— basat en la recuperació dels mites propis i en la necessitat de reinscriure'ls dins d'un marc cultural més ampli en funció d'un projecte polític grandios, modern i nacional. Finalment, no es pot oblidar que llavors —com deia el mateix Maragall— era en el Nord on calia anar a cercar el guiatge. I no solament entre nosaltres, sinó a tot Europa. Escrivia Barrès: «Fa vint anys, (és a dir, cap al 1900) els meus companys bevien en els Tolstoi, Nietzsche, Ibsen, Walt Whitman i pretenien rebre la llum del Nord...». I Wagner, d'una manera o altra, representava aquest Nord.

He parlat de desvari. No se n'estranyin gens. La wagnerolatria donà a casa nostra resultats francament inimaginables. O coses tan curioses com la conferència que,

el juliol del 1910, Manuel Muntades i Rovira, fill del fundador de l'Espanya Industrial, va donar en el Centre Excursionista de Catalunya amb el títol de «Probable origen català de les llegendes del Sant Grial», on, a més d'insistir en la tradició que associa Montserrat a Monsalvat —l'indret en el qual, segons aquestes llegendes, es guarda el calze del Grial—, s'empescava la sorprenent hipòtesi que la base real, històrica, del mite de *Perceval*, és a dir, el personatge que hi havia darrera, era ni més ni menys que l'amic del senyor Coll i Alentorn, és a dir, el nostre Guifré el Pilós; mentre que el personatge real inspirador en la ment dels poetes i d'altres congriadors d'històries del mite de Lohengrin no era sinó el no menys nostre Ramon Berenguer III.

Anècdotes a banda, hi ha un aspecte d'aquesta estranya relació, del qual no se'n sol parlar gaire, però bé que a mi em sembli un dels punts més essencials de la qüestió. Estic fent esment de la naturalesa contradictòria del treball del músic, el seu moure's en els límits: entre la grandiositat i la desmesura, entre el sublim i el grotesc, entre el sagrat i el mal gust. Penso que si Barcelona —ciutat amb una important tradició xarona, propensa a l'excés— pren Wagner com a portaestendard és perquè el músic li ofereix la possibilitat de donar sortida a aquesta oscil·lació entre els límits d'allò que és permès i d'allò que ja no ho és tant, el gran i el desmesurat, el tenebrós i el carrincló, el bell i l'ensucrat, en un mot: un cert confusionisme curiós, però no sempre presentable. Per a mi, aquesta coincidència d'ambigüitats entre Barcelona i Wagner quallà en diverses ocasions. Una de les més notables va ser la versió cinematogràfica que l'any 1951,

debats

REVISTA DEBATS N.º 6 DESEMBRE

NUMERO ESPECIAL

DEDICADO A LOS CENTENARIOS
DE
MARX y KEYNES

Biografías ilustradas

Artículos de
Ivonne Kapp

Alfons Barceló, Pierre Vilar,
Robert Skildesky,
Salvador Almenar,
H.P. Minsky.

**INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM
DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA**

a Barcelona, Daniel Manzané i Serrano de Osma van fer del drama sagrat *Parsifal*; compendi dels deliris esmentats, tant dels pròpiament wagnerians, com dels més característicament locals.

Però aquest cantó xaró, aquesta idea d'excés, no cal anar-la a cercar en les diguem-ne destil·lacions artístiques. L'any 1955 van presentar-se al Liceu les hosts de Bayreuth, en un dels moments més sonats de la història del wagnerianisme a la ciutat. No resisteixo la temptació de publicar, en l'idioma original i sense comentaris, la crònica que la revista «Liceo» publicà a propòsit de la repercussió que els esdeveniments havien tingut a la capital de França. Vegin sinó l'interès d'aquesta forma, bé que marginal, de wagnerianisme nostrat. «*En París* —es podia llegir al núm. 116 de juliol de 1955— *se ha comentado las toilettes de las señoras y señoritas barcelonesas. El gusto de París ha enjuiciado así la elegancia «liceística»:*

Lo mejor: La masa elegante de mujeres hermosas bien vestidas. Las joyas de las señoras. El hecho de que la mayoría de ellas se mantuvieran durante las largas representaciones wagnerianas impecables, con el mismo aspecto lozano que al entrar en el salón, es decir, bien maquilladas. La tenue durante la cena en el Liceo. EL aire distinguido y no de maniqués que tenían las señoras y señoritas en las tertulias de los entreactos. El no haber olvidado la manicura. La naturalidad con que vestían de largo las muchachas más jóvenes. El que no se viera un guante rozado.

Lo peor: El hecho de que entraran tantas mujeres guapas, en el Liceo, amontonadas, sin que su toilette pudiera lucir comme il faut. Las hijas pegadas a las madres y viceversa. Que los peinados, aun siendo, muchos, perfectos, no fuesen peinados «de fiesta». Que la mayoría de las estolas de pieles fueran demasiado voluminosas, teniendo en cuenta la línea de cada cual.

Y por último —¿lo decimos también?— el que no llevaran, todas, los corsés de moda»